

VÝCHOVA KE ZDRAVÍ V RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMECH

HEALTH EDUCATION IN FRAMEWORK EDUCATION PROGRAMMES

DANA FIALOVÁ¹, JANA DOLEŽALOVÁ²

¹Katedra tělesné výchovy a sportu a

²Katedra pedagogiky a psychologie, Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové

SOUHRN

V Národním programu rozvoje vzdělávání byly zformulovány principy kurikulární reformy. Rámcové vzdělávací programy (RVP) vymezují závazné rámce vzdělávání pro jednotlivé etapy předškolního, základního i středního vzdělávání. Školní vzdělávací programy si vytváří každá škola podle zásad stanovených v příslušném RVP, které může modifikovat. V RVP pro základní a střední vzdělávání jsou stanoveny tzv. základní vzdělávací oblasti a průřezová témata. Ve vzdělávací oblasti „Člověk a zdraví“, společné základnímu i gymnaziálnímu vzdělávání, jsou zařazeny předměty „Výchova ke zdraví“ a „Tělesná výchova“. Na pedagogických fakultách byly akreditovány nové studijní programy se studijním oborem „Výchova ke zdraví“.

Klíčová slova: zdraví, výchova ke zdraví, tělesná výchova, rámcový vzdělávací program

SUMMARY

In the National Programme of Education Development the principles of curriculum reform were formulated. Framework education programmes (FEP) define binding education frameworks for particular periods of pre-school, elementary and college education. School education programmes are drawn up by each particular school according to principles given in appropriate FEP. These the school may modify according to its own conditions, character of the region and its specific aims. In FEP for elementary and college education, there are given so-called elementary education areas and cross-sectional themes. In the education area “Man and Health”, common for both elementary and college education, included are subjects like “Health Education” and “Physical Education”. At Faculties of Pedagogics there have been accredited new study programmes together with the study branch “Health education”.

Key words: health, health education, physical education, framework education programme

Úvod

V Národním programu rozvoje vzdělávání byly zformulovány principy kurikulární reformy, které zavádí do vzdělávací soustavy nový model dvoustupňového kurikula, státní a školní. Státní úroveň představuje Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (RVP). Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (ŠVP). Národní program vzdělávání vymezuje závazný rámec vzdělávání jako celek, RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy předškolního, základního i středního vzdělávání. ŠVP si vytváří každá škola podle zásad stanovených v příslušném RVP a v nich může přihlídnout ke svým podmínkám školy, regionu, ke svým specifickým záměrům (1, 2).

V RVP pro základní a střední vzdělávání jsou stanoveny tzv. základní vzdělávací oblasti – jazyk a jazyková komunikace, matematika a její aplikace, informační a komunikační technologie, člověk a příroda, člověk a jeho svět, člověk a společnost, člověk a zdraví, člověk a svět práce, umění a kultura. V jednotlivých oblastech jsou začleněny odpovídající předměty. V RVP jsou dále stanovena průřezová témata téměř shodná pro jednotlivé vzdělávací etapy – osobnostní a sociální výchova, výcho-

va k sociálním dovednostem, výchova demokratického občana, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchova, environmentální výchova a mediální výchova.

Ve vzdělávací oblasti „Člověk a zdraví“, která je společná základnímu i gymnaziálnímu vzdělávání, jsou zařazeny předměty „Výchova ke zdraví“ a „Tělesná výchova“. V RVP pro základní vzdělávání je „Výchova ke zdraví“ rozdělena do šesti témat – vztahy mezi lidmi a jejich soužití, změny v životě člověka a jejich reflexe, zdravý způsob života a péče o zdraví, rizika ohrožující zdraví a jejich prevence, hodnota a podpora zdraví a osobnostní a sociální rozvoj. Tato témata jsou dále specifikována a rozvedena. Pro gymnaziální vzdělávání je „Výchova ke zdraví“ rozdělena do čtyř témat, podrobněji rozpracovaných – péče o zdraví, zdravá výživa; partnerství, rodičovství a výchova k odpovědnému sexuálnímu chování; návykové látky, osobní bezpečí; ochrana za mimořádných událostí.

Nezastupitelnou úlohu má i předmět „Tělesná výchova“ (3, 5). Souběžně s rozvojem pohybových dovedností má vést i k získání vědomostí o zdravotně orientované zdatnosti a o jejich složkách, o svalové nerovnováze, o zdravotně orientovaných cvičeních a individuálním

pohybovém režimu, o reakci organismu na pohybovou zátěž, o hygieně a rizikových faktorech pohybových činností, o možných poraněních a život ohrožujících stavech a o improvizované první pomoci v podmínkách sportovních činností (1, 4). V doposud platných školních osnovách není problematika zdraví v takovéto šíři, v rámci předškolního, základního ani gymnaziálního či jiného středního vzdělávání, do výuky začleněna.

S ohledem na skutečnost, že zdravý životní styl může mít až 50% podíl na pozitivním ovlivnění zdraví, je nutné přistoupit cíleně a především odborně k výchově a péči o své zdraví již od útlého věku (6). Na několika pedagogických fakultách již byly akreditovány nové učitelské magisterské i neucitelské bakalářské studijní programy pro prezenční i kombinovanou formu studia, se studijním oborem „Výchova ke zdraví“.

Na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové je v současné době připraven k akreditaci vzdělávací projekt určený pro absolventy magisterského studia studijního programu učitelství pro základní školy studijního oboru učitelství pro první stupeň základních škol „Zdravý životní styl“. Projekt je připraven jako specializace v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Přípravou byla pověřena katedra tělesné výchovy a sportu. Aby připravovaná specializace obsahově odpovídala RVP a výuka byla odborně vedena, byly o spolupráci požádány domovské katedry pedagogiky a psychologie, Ústav hygieny a preventivního lékařství a Ústav sociálního lékařství Lékařské fakulty UK v Hradci Králové a Zdravotní ústav se sídlem v Hradci Králové. Celková hodinová dotace projektu je 250 hodin přímé výuky včetně individuální průběžné praxe v závěru studia a jeho obsah ukazuje tab. 1.

Tab. 1: Přehled předmětů v semestru, hodinové dotace a způsob zakončení

1.	24 P	Somatologie	z, ZK
1.	18 P	Člověk a zdraví	z
2.	24 P, S	Zdravý životní styl	z, ZK
2.	24 P	Psychické a sociální zdraví	ZK
3.	36 P, C	Pohyb a zdraví	z, ZK
3.	24 P	Duševní zdraví	z
4.	24 P, S	Výživa	ZK
4.	12 P	Životní prostředí a zdraví	z
5.	24 P, S	Didaktika výchovy ke zdraví	z, ZK
5.	12 P	Škola a zdraví	z
6.	18 Pxe	Průběžná praxe	z
6.	10 P, S	Dokumenty a programy v oblasti výchovy ke zdraví	z

Pozn.: 1.–6. semestry, P – přednáška, S – seminář, Pxe – praxe, z – zápočet, ZK – zkouška

Dalším vzdělávacím projektem se shodným názvem „Zdravý životní styl“ je studium k prohloubení odborné specializace. Cílem tohoto vzdělávacího programu je seznámení s problematikou a zásadami zdravého životního stylu. Obsah přednášek může pomoci v orientaci při začleňování těchto témat v rámci ŠVP do oblasti „Člověk a zdraví“ jak na prvním stupni, tak i na druhém stupni základní školy. Studium je rozloženo do 5 bloků po 10 hodinách (tab. 2). Vzdělávací projekt je určen pro absol-

venty magisterských studijních programů učitelských oborů i neucitelského zaměření.

Tab. 2: Přehled předmětů s hodinovou dotací

Ochrana zdraví	P 10 hod.
Psychická zátěž	P 10 hod.
Pohybová aktivita	P 8 hod. / C 6 hod.
Výživa	P 8 hod.
Faktory životního prostředí	P 8 hod.

Pozn.: P – přednáška, C – cvičení

Na Pedagogické fakultě UHK jsou studentům všech oborů nabízeny povinně volitelné nebo volně volitelné předměty mající vztah ke zdraví. Jde především o katedry pedagogiky, psychologie, tělesné, ale i výtvarné a hudební výchovy. Každá katedra přizpůsobuje obsah výuky svému specifickému zaměření. Katedra tělesné výchovy a sportu nabízí v současné době volitelný předmět „Wellness“. Obsah přednášek je zaměřen na jednotlivé složky „Wellness“ s důrazem na oblast pohybových aktivit.

Závěr

Z důvodů zvyšování nároků na péči o vlastní zdraví je další vzdělávání v této oblasti nutné. Intervenční programy, zaměřené na zlepšování úrovně zdraví, dokladují, že odborná intervence a zpětné informace o dosažených výsledcích (v případech kdy jsou vhodně a správně interpretovány), zvyšují zájem o zdraví a zvyšují adheenci k zásadám zdravého životního stylu. Uvedené skutečnosti podporují začlenění oblasti „Člověk a zdraví“ do nové vzdělávací soustavy.

LITERATURA

1. Fromel K, Novosad J, Svozil Z. Pohybová aktivita a sportovní zájmy mládeže. Olomouc: Univerzita Palackého; 1999.
2. Dobrý L. Dva důležité dokumenty ke srovnání a zamýšlení. Těles Vých Sport Mlád. 2006;72(4):2–6.
3. Jansa P, Kocourek J. Pohybové aktivity u dospělé populace v České republice. In: Optimální působení tělesné zátěže. Kinantropologické dny MUDr. V. Souška; 2000 září 7–8; Hradec Králové. Hradec Králové: Gaudeamus; 2001. s. 148–51.
4. MZ ČR. Národní program zdraví: dlouhodobá strategie. Praha: Ministerstvo zdravotnictví České republiky; 1995.
5. Výzkumný ústav pedagogický [online]. Praha: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání 2005 [cit. 2007-06-14]. Dostupný z: <http://www.rvp.cz/soubor/rvpzv.pdf>.
6. Výzkumný ústav pedagogický [online]. Praha: Rámcové vzdělávací programy 2007 [cit. 2007-06-14]. Dostupný z: <http://www.vuppraha.cz>.

PaedDr. Dana Fialová, Ph.D.
Katedra tělesné výchovy a sportu
Univerzita Hradec Králové
Rokitanského 62
500 03 Hradec Králové
E-mail: dana.fialova@uhk.cz